

دوره نهم

رمضان - شماره اول

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
رابطه عمومی

توشه رمضان المبارک

**((درس نامه قرآنی)) ؛ ((سبک رفتار با مومنان)) -
بخش اول**

در اسلام به سلام کردن بسیار سفارش شده است و آن را امر مستحبی دانسته اند که از طرف خداوند متعال دارای پاداش بسیار است.

درس یکم: سلام نمودن و همکاری در کار خیر الف: سلام نمودن

انسان موجودی اجتماعی است که به ارتباط، دوستی و محبت هم نوعان خود احتیاج دارد.

امام حسین علیه السلام فرمود: «سلام کردن هفتاد ثواب دارد که شصت و نه ثواب برای سلام کننده است و یک ثواب آن برای جواب دهنده»؛ زیرا سلام کردن مستحب است، ولی پاسخ آن واجب است.

سلام کردن اولین مرحله برای ارتباط سالم بین دو انسان است که حاوی پیام های متعددی از قبیل دوستی، صمیمیت، محبت، تواضع، دعای خیر، اطمینان دادن به طرف مقابل و ... است.

همچنین فرمودند: «بخیل کسی است که از سلام کردن دریغ می کند». بنابر این، آنچه در روایات آمده است که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله همواره در سلام کردن از دیگران پیشی می گرفتند و هیچ گاه کسی نتوانست در سلام کردن بر آن حضرت سبقت بگیرد، امر عجیبی نیست؛ زیرا آن حضرت به حقانیت اسلام و احکام این دین الهی یقین کامل و فوق العاده داشتند و در مقابل دستورات خداوند متعال مطیع محض بودند.

لفظ سلام یک واژه بسیار زیبا و پر معنا است که با آن برای مخاطب خود دعای خیر و آرزوی سلامتی داریم و در عین حال به او به اطمینان می دهیم که از ناحیه ما هیچ ضرری متوجه او نخواهد شد.

از طرف دیگر ایشان اسوه و الگوی مسلمانان بودند، و به آنچه می فرمودند خود عمل می کردند و در سایه همین دستورات بود که دوستی و محبت بین مسلمانان رواج یافت.

سلام کردن به همکیشان و برادران دینی نشانه مراعات ادب اسلامی نسب به همدیگر است که در آموزه های قرآن و اهل بیت (علیهم السلام) به آن تاکید شده است.

تأکید آن حضرت در استفاده از عبارت سلام، گویا بدین جهت باشد که مسلمانان در برخوردهای خود از غیر مسلمان شناخته شوند؛ از اینرو یکی از سیره های رسول اکرم صلی الله علیه و آله سلام کردن به دیگران است.

در میان جوامع مختلف هنگام برخورد افراد با یکدیگر از الفاظ و رفتارهای متفاوتی استفاده می شود. در آیین مقدس اسلام نیز روی برخورد نیکو تأکید زیادی شده و به تحیت - که همان سلام است - هنگام برخورد همکیشان با یکدیگر سفارش شده است.

در قرآن سفارش شده است که اگر به انسان سلام کردند، همانند آن یا بهتر از آن پاسخ گوید: «چون شما را سلامی کردند، شما نیز به سلامی بهتر یا همانند آن پاسخ گوئید.»

در روایات وارده از پیامبر صلی الله علیه و آله، سلام عامل افزایش دوستی و محبت دانسته شده است. بر همین اساس

در «تفسیر صافی» از رسول خدا ﷺ روایتی آمده است که: مردی به آن جناب سلام کرد و گفت: «السلام علیک!» حضرت در پاسخ فرمود «السلام علیک ورحمة الله» مردی دیگر رسید و گفت: «السلام علیک ورحمة الله» حضرت فرمود: «السلام علیک ورحمة الله و برکاته» مرد دیگری رسید و گفت: «السلام علیک ورحمة الله و برکاته».

حضرت در پاسخ فرمود: «و علیک» آن مرد سؤال کرد: چطور رد سلام من را کوتاه کردید و به آیه شریفه «وإذا حییتهم بتحیه فحییوا بأحسن منها...» عمل نکردید؟ حضرت ﷺ فرمود: «تو برای من چیزی باقی نگذاشتی تا من رد سلام خود را با آن بچربانم و بدین جهت عین سلامت را به تو برگرداندم.»

درس دوم: خوشحال نمودن و زدودن غم

الف: خوشحال کردن

از وظایف یک فرد مسلمان درباره همکیشان و برادران ایمانی خویش، شاد کردن او می باشد در آموزه های دینی در باره ارزش و آثار این عمل ارزشمند نکات بسیار زیبایی وارد شده است که به آن اشاره می شود و در مجموعه روایی با عنوان «ادخال السرور علی المؤمن» گردآوری شده اند.

ب: همکاری در کار خیر

همکاری و تعاون در کارهای خیر همانند فراهم کردن زمینه ازدواج و اشتغال جوانان از دیگر سفارش های دین اسلام به مسلمانان و هم کیشان نسبت به همدیگر می باشد جامعه اسلامی بر دو پایه گرایش به نیکی ها و پرهیز از بدی ها و زشتی ها استوار است.

رسول خدا ﷺ در باره ارزش شادکردن همکیش و برادرمؤمن فرمودند: «هر که مؤمنی را شاد کند، مرا خوشحال کرده و هر که مرا خوشحال کند خدا را خوشحال کرده است»

اسلام از آن رو که دینی اجتماعی است و به حفظ نظام جامعه اهمی ویژه دارد، به آنچه مایه حفظ نظام اجتماعی است فرمان می دهد و از موانع آن باز می دارد، از این رو افزون بر فرمان به برّ و تقوای فردی، به ساختن مدینه فاضله و جامعه برین بر پایه برّ و تقوا فرمان می دهد: «وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى»؛ بدین معنا که مردم باید یکدیگر را بر نیکی و پرهیزگاری کمک کنند و برای ترویج آن در جامعه بکوشند تا ارکان جامعه اسلامی بر پایه های نیکوکاری و پرهیزگاری بنا شوند.

امام باقر ﷺ نیز در این باره فرمودند: «هیچ کار مسلمان، نزد خدا محبوب تر از شادکردن برادر مسلمان نیست»: امام صادق ﷺ نیز فرمودند: «از کارهایی که خدای متعالی آن را دوست دارد، شادکردن مسلمان است»، همچنین فرمودند: «از بهترین کارها نزد خدای بزرگ، شادکردن برادر ایمانی است [با کارهایی مانند] سیرکردن او، زدودن اندوه او و پرداختن بدهی های او» امام صادق ﷺ در باره اثر شاد کردن برادر ایمانی در عالم برزخ نیز فرمودند: «کسی که مؤمنی را شاد کند، خدای بزرگ از آن شادی مخلوقی می آفریند که هنگام

مرگ به دیدار او می آید و با گفتن «ای دوست خدا، بشارت باد» رضوان و کرامت های الهی را به او بشارت می دهد و پیوسته آن مخلوق همراه اوست تا وی وارد قبر شود و آنجا نیز همان بشارت را به او می دهد و چون محشور گردد نیز او را ملاقات کرده و در هر موقعی از موافق هول انگیز همان بشارت را تکرار می کند. پس [دریافت کننده بشارت] می گوید خدایت رحمت کند. تو کیستی؟ آن مخلوق پاسخ می دهد من همان شادی و سروری هستم که بهره فلان شخص کردی»

امام صادق علیه السلام فرمودند: «خدای بزرگ به داود علیه السلام وحی فرستاد که بنده ای از بندگان من برای خشنودی من کار نیکی می کند و بهشت را برایش مباح می گردانم.»

داود علیه السلام پرسید پروردگارا، آن کار نیک چیست؟ فرمود: شادکردن بنده مؤمن، گرچه با دادن يك دانه خرما باشد. داود گفت ای پروردگار من، برای کسی که تو را شناخته باشد، حَق است که امید خود را از تو قطع نکند»

درس سوم: آشتی دادن و احترام نمودن الف: آشتی دادن

دهخدا، آشتی را، دوستی از نو کردن، ترک جنگ، رنجشی را از کسی فراموش کردن، صلح، مصالحه و... تعریف می کند، آشتی و الفت ضد قهر و دوری از برادران مؤمن و همکیشان و از اوصاف جمیله و اعمال فاضله است و ثواب آن بی حد و فایده آن بی نهایت است. قهر کردن هم به معنی تکلم نکردن و کراهت داشتن از دیدار با شخصی است.

از توصیه های دینی در باره رفتار با همکیشان صلح و آشتی دادن بین همکیشانی است که با هم به نزاع

در برخی احادیث چنین آمده است که من همان شادی و سروری هستم که در دنیا بهره برادرانت می کردی. به این شکل در آمده ام تا تو را یاری کنم و در هراس ها مونس باشم»

ب: زدودن غم و اندوه

در آموزه های دینی، رفع غم و اندوه برادر مؤمن و همکیش از حقوق برادری به شمار آمده است، همانگونه که امام باقر علیه السلام فرمودند: «از جمله حقوق مؤمن بر برادر دینی اش این است که ...، اندوه او را بزداید، دین او را ادا کند، و آن گاه که مُرد جانشین او در میان خانواده اش باشد»

رسول خدا صلی الله علیه و آله درباره فایده زدودن اندوه از همکیش فرمودند: «کسی که برادر درمانده و تهیدست خود را در غم و اندوهی که دارد کمک کند، خدای بزرگ هفتاد و دو رحمت برایش ثبت می کند که یکی از آن رحمت ها امور دنیایش را اصلاح می کند و دیگر رحمت ها برای هراس های جهان آخرت اند.»

امام باقر علیه السلام نیز فرمودند: «هر کس دری از درهای

امام صادق علیه السلام نیز در باره آثار آشتی همکیشان می فرمود: «پیوسته تا دو مسلمان با هم قهرند، ابلیس شاد است و چون آشتی کنند، زانوهایش بلرزد و بهم بخورد و بندهایش از هم بگسلد و فریاد کشد: ای وای بر من از آنچه به هلاکت رسد.»

امام باقر علیه السلام می فرمود: «به راستی که شیطان دشمنی افکند میان مؤمنان تا بر نگردهد یکیشان از دینش و چون چنان کنند به پشت بخوابد و واگشد و سپس گوید: پیروز شدم. پس خدا رحمت کند کسی را که آشتی دهد دو تا دوست ما را، ای گروه مؤمنان با هم دوست شوید و با هم مهر ورزید.» با اینکه در اسلام دروغ گفتن از گناهان کبیره است می توان در شرایطی برای اصلاح ذات بین از آن بهره گرفت، بنابر گفته امام صادق علیه السلام: «کسی که مصلح و میانجی می شود، آنچه بگوید دروغگو محسوب نمی شود.»

ب: تکریم و احترام نمودن

تکریم به معنای احترام نمودن به همکیشان و پرهیز از هرگونه تحقیر از توصیه های اکید دین مبین اسلام است.

رسول خدا صلی الله علیه و آله درباره ارزش تکریم و گرامیداشت همکیشان فرمودند: «هرکس برادر مسلمان خود را اکرام و احترام کند، مانند رعایت احترامش در مجلسی، گفتن سخنی لطف آمیز به او یا برآوردن خواسته هایش، تا هنگامی که در چنان موقعیتی باشد، پیوسته در سایه [رحمت و حمایت] فرشتگان الهی باشد و در سخنی دیگر فرمود: «هر که مؤمنی را اکرام و احترام کند، در حقیقت خدای بزرگ را اکرام و تعظیم می کند»

و درگیری پرداختند، اصلاح ذات البین یا آشتی دادن مشاجره کنندگان در میان همکیشان از آموزه های نورانی اسلام است.

پس از جنگ بدر و در پی مشاجره ای که میان مسلمانان بر سر انفال (غنایم جنگی) رخ داد، آیه نازل شد و فرمان آشتی دادن به این صورت صادر شد: «ای پیامبر، از تو می پرسند که این انفال (غنیمت های جنگ) از آن کیست و چگونه تقسیم می شوند؟ بگو انفال، چه غنیمت های جنگ و چه زمین ها و دارایی هایی که مالکی ندارند، از آن خدا و پیامبر اویند؛ پس، از خدا پروا کنید و بر سر انفال کشمکش نکنید و میان خود صلح و آشتی برقرار سازید و اگر ایمان دارید، از خدا و پیامبرش فرمان برید.»

بر اساس آیه اخوت نیز، همه مؤمنان در جامعه اسلامی همکیش و برادر همدیگر می باشند و وظیفه دارند صلح و آشتی را در بین خود برقرارکنند و تقوا پیشه کنند که در چنین صورتی مشمول رحمت الهی قرار می گیرند.

در آیه ای دیگر نیز آشتی دادن میان همکیشان درگیر با یکدیگر، از مومنان خواسته شده است

حضرت علی علیه السلام در وصیت نامه خود به فرزندان و همه کسانی که گفته او به آنها می رسد، در باره آشتی دادن این چنین توصیه می کند: «شما و همه فرزندانم و کسانی که نام من بدو رسد سفارش می کنم به ترس از خدا و آراستن کارها و آشتی با یکدیگر که من از جد شما شنیدم که می گفت: آشتی دادن میان مردمان، بهتر است از نماز و روزه سالیان.»

امام صادق علیه السلام در بار آثار اذیت برادر مؤمن فرمودند: «خداوند عزوجل فرموده است که هر کس بنده مؤمن مرا برنجاند، باید بداند که به جنگ من آمده است و هر کس بنده مؤمن مرا گرامی بدارد، از خشم من در امان است.»

و نیز فرمود: «هر که در برادر خود ناخوشایندی بیند و بتواند او را از آن باز دارد و چنین نکند، به او خیانت کرده است.»

همچنین آن حضرت فرمودند: «هر کس مؤمنی - تهیدست یا توانگر - را خوار گرداند، پیوسته خدای عزوجل او را خوار دارد و بر او خشمناک باشد، تا وقتی که از خوار کردن آن مؤمن بازگردد» نیز فرمودند: «هر کس مؤمنی را به سبب تهیدستی او خوار کند و او را حقیر شمارد، خدا او را در روز قیامت، در جایی که همه آفریدگان خدا حضور دارند رسوا گرداند»

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «هر که به برادر مسلمان خود سخنی مؤدبانه و مهر آمیز بگوید و یا او را در جای محترمانه ای از مجلس بنشاند، تا زمانی که در آن کار باشد پیوسته سایه رحمت خداوند عز و جل بر سر او گسترده است.»

امیر مومنان علی علیه السلام فرمود: «هر که برادر خود را پنهانی اندرز دهد او را آراسته و هر که آشکارا پندش دهد او را تباه کرده است.»

امام باقر علیه السلام فرمودند چون پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به معراج برده شد، به خدا عرض کرد ای پروردگار من، حال مؤمن نزد تو چگونه است؟ خدا فرمود: ای محمد، هر که به دوستی از دوستان من اهانت کند، به حقیقت خود را برای جنگ با من آماده ساخته است» در روایتی دیگر از رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمده است که اهانت کننده به دوستان خدا، برای جنگ با خدا در کمین نشسته است.

امام صادق علیه السلام در گرامی داشت برادر مومنش فرمود: «هر که به برادر مؤمن خود «خوشامد» گوید، خداوند متعال تا روز قیامت برای او «خوشامد» می نویسد» و نیز فرمود: «کسی که برادر مسلمانش بر او وارد شود و وی گرامی اش بدارد، در حقیقت خداوند عز و جل را گرامی داشته است». و فرمود: «کسی که دین خود را ارج گزارد، برادرانش را نیز ارج می نهد و هر که دین خود را خوار شمارد برادران خود را نیز خوار می نماید.»

و همچنین فرمود: «حرمت مسلمانان را ارج نمی نهد مگر آن کسی که خداوند حرمتش را در میان مسلمانان زیاد کرده است، و کسی که خدا و پیامبرش را بیشتر حرمت نهد به مسلمانان، بیشتر احترام می گذارد.»

ادامه دارد...

به قلم:

حجت الاسلام والمسلمین عیسی عیسی زاده
مدیر گروه فرهنگ نامه های قرآنی و عضو هیئت
علمی پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن
پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

فِيهِ تَلْبَسُ الْأَسْبَابُ وَضِيَاءُ الْقَلَمِ

ما احتیاج داریم به این که از این ساعات، از این روزها و شبهای پربرکت (ماه رمضان) حداکثر بهره را ببریم؛ با تقویت رابطه‌ی قلبی خودمان با عالم معنا، با عالم غیب، با ابتهال و تضرع و خشوع در مقابل رب الارباب، و با استحکام پیوند ولایت خودمان با اهل بیت (علیهم‌السلام) و این خاندان مکرم.

